

УДК 330.131.7

В. В. ЖЕЛЕЗНЯК^{1*}, І. Г. АБЕРНІХІНА²^{1*}Каф. «Фінанси та економічна безпека», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, Дніпропетровськ, Україна, 49010²Каф. «Фінанси», Національна металургійна академія України, пр. Гагаріна, 4, Дніпропетровськ, Україна

МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ОЦІНКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ

Вступ. Страховий ринок відіграє важливу роль у формуванні умов сталого функціонування економіки країни і, зокрема, економіки окремих її регіонів. Необхідно здійснювати оцінку рівня цих змін з метою своєчасного реагування та формування напрямів державної страхової політики, а також векторів розвитку національного страхового ринку. **Мета.** Теоретичне дослідження існуючих методів оцінки рівня розвитку регіонального страхового ринку та розробка алгоритму виконання такої оцінки. **Результати та обговорення.** Оцінка рівня та тенденцій розвитку регіонального страхового ринку здійснюється різними методами, вибір яких залежить від конкретних завдань дослідження. Можна виділити три групи методів оцінки рівня розвитку регіонального страхового ринку: аналітичні методи, методи соціології, методи економіко-математичного моделювання. До аналітичних методів належить більшість традиційних методів регіонального і відтворювального аналізу. Зазначені методи базуються на різних операціях зі статистичними даними. Методи соціології використовують засоби оцінки рівня розвитку регіонального страхового ринку, основою яких є узагальнення інформації та оцінок, що надані респондентами. Методи економіко-математичного моделювання використовуються для прогнозування оцінних показників-індикаторів та визначення тенденцій розвитку регіонального страхового ринку. Найсуттєвішою проблемою при оцінці рівня розвитку регіонального страхового ринку є формування сукупності оцінних показників-індикаторів, що його характеризують. **Висновки.** Страхова послуга – «вторинна послуга», попит на яку багато в чому залежить від стану «первинного ринку» товарів і послуг. Тому використання більшості методів і методик потребують коригування і трансформації з урахуванням змін інформаційної бази, законодавчої бази України, кредитно-грошової та соціальної політики держави, а також повинні враховувати рівень добробуту нації. Найбільш перспективними і результативними в практичному плані є інтегральні підходи, а серед них – соціологічні методи і методи експертних оцінок, побудовані з використанням економіко-математичних методів на основі думок респондентів і фахівців-експертів.

Ключові слова: страхування, регіональний страховий ринок, методи оцінки регіонального страхового ринку.

Вступ

Страховий ринок відіграє важливу роль у формуванні умов сталого функціонування економіки країни і, зокрема, економіки окремих її регіонів. Дослідження рівнів та тенденцій розвитку регіональних страхових ринків є актуальним, оскільки відмінності в природно-кліматичних умовах, половому та віковому складі населення, традицій, співвідношенні міського та сільського населення в кожному регіоні формується своя структура страхових ризи-

ків і видів страхування. В залежності від території страхові портфелі компаній мають свої регіональні особливості. Страхові ринки регіонів розрізняються в залежності від галузевих особливостей розвитку регіонів. В промислових регіонах більш актуальними є страхування майнових ризиків та страхування відповідальності.

Регіональні страхові ринки являють собою єдину систему і зміни умов, що впливають на зміну кон'юнктури на одному регіональному страховому ринку, здійснюють непрямий вплив

на розвиток інших регіональних страхових ринків. Зміни в рівнях та тенденціях розвитку регіональних страхових ринків призводять до змін у формуванні національного страхового ринку. Тому є необхідність здійснювати оцінку рівня цих змін з метою своєчасного реагування та формування напрямів державної страхової політики, а також векторів розвитку національного страхового ринку.

Аналіз останніх досліджень

Зараз в науковій літературі формується новий напрямок досліджень страхових відносин, що знаходить відображення в роботах вітчизняних учених: Акименко А. [1], Баранова В. [2], Васильєва Т. А. [7], Гребенщикова Э. С. [4], Демченко Л. І. [12], Козьменко О. В. [5, 7], Козьменко С. М. [7], Клімович Т. А. [12], Музика О. М. [6], Сіренко І. [11], Цьома С.С. [12].

Мета

Метою статті є теоретичне дослідження існуючих методів оцінки рівня розвитку регіонального страхового ринку та розробка алгоритму проведення такої оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження

Оцінка рівня та тенденцій розвитку регіонального страхового ринку здійснюється різними методами, вибір яких залежить від конкретних завдань дослідження. Вибір методів оцінки здійснюється в два етапи:

- ознайомлення з інформаційними потоками, що використовуються для аналізу окремих оцінних показників-індикаторів;

- з урахуванням ресурсних можливостей обирається відповідна група методів дослідження.

Можна виділити три групи методів оцінки рівня розвитку регіонального страхового ринку (табл. 1). До аналітичних методів належить більшість традиційних методів регіонального і відтворювального аналізу.

Таблиця 1

Методи, що використовуються для оцінки рівня розвитку регіонального страхового ринку

Група методів	Підгрупа методів
Аналітичні методи	Трансформаційні
	Якісні
	Коефіцієнтні
	Інтегральні
Методи соціології	Експертні оцінки
	Методи тестування та анкетування
	Способи інтерв'ювання
	Безпосереднє спостереження
Методи економіко-математичного моделювання	Методи багатовимірної класифікації
	Імітаційні методи
	Методи статистичної теорії прийняття рішень
	Детерміновані методи дослідження операцій

Зазначені методи базуються на різних операціях зі статистичними даними.

Методи соціології використовують засоби оцінки рівня розвитку регіонального страхово-

го ринку основою яких є узагальнення інформації та оцінок, що надані респондентами.

Методи економіко-математичного моделювання використовуються для прогнозування

оцінних показників-індикаторів та визначення тенденцій розвитку регіонального страхового ринку.

Аналітичні методи стосовно оцінки рівня розвитку регіонального страхового ринку умовно можна поділити на чотири групи (табл. 1).

Трансформаційні методи спрямовані на перетворення звітності страхових компаній у більш зручний для сприйняття вид. Зазначені методи не несуть прямої аналітичної функції і не призводять безпосередньо до будь-яких висновків чи рекомендацій. Їх основна функція: забезпечення порівняння та співставлення первинної вихідної інформації на основі даних різних звітних періодів.

Якісні методи оцінки рівня розвитку регіонального страхового ринку спрямовані на визначення змін його структури за видами та формами страхування, інституціональної структури і співставлення її з деяким ідеальним шаблоном. При цьому однозначно інтерпретувати поточну структуру регіонального страхового ринку досить складно, оскільки на неї впливає соціально-економічна специфіка конкретного регіону.

Окрім зазначеного вище, якісні методи включають також вивчення та аналіз тенденцій розвитку ринкових процесів і екстраполяцію їх на майбутнє. Методи динаміки стосовно оцінки рівня розвитку регіонального страхового ринку мають низку недоліків:

- зміни, що відбулися характеризують дії минулих періодів і, таким чином, відсутні підстави вважати, що подібні тенденцію будуть збережені;

- в разі відсутності додаткових даних неможливо однозначно інтерпретувати зміни, що відбулися;

- деякі результуючі показники зумовлені значною кількістю факторів, в тому числі і зовнішніх, що прогнозувати їх на основі попередньої динаміки практично не можливо.

Окрім того, оцінка ефективності окремих страхових компаній на основі показників динаміки не завжди об'єктивна, оскільки для компанії, що знаходиться в передкризовому стані, зростання прибутку в 2-3 рази може бути лише слабким симптомом поживлення. В той же час, для компанії, що стабільно функціонує, таке зростання можна розцінити як досить непогану тенденцію розвитку.

Коефіцієнтний аналіз є одним з розповсюджених інструментів оцінки в фінансово-аналітичній практиці, але на його результативність впливає низка факторів: множинність пропонованих груп коефіцієнтів; складність обґрунтованого нормування показників; відсутність чітких механізмів інтерпретації значень показників та отримання підсумкових висновків та рекомендацій.

Інтегральні методика оцінки рівня розвитку регіонального страхового ринку припускають синтезування окремих оцінних показників-індикаторів в комплексні конструкції. Прикладом може служити зведений рейтинг страхових компаній, для побудови якого використовується поєднання перерахованих вище методів або поєднання окремих економіко-математичних методів, наприклад кластерний, факторний, дискримінантний аналізи.

У цілому, специфіка українського страхового ринку така, що для нього не підходить більшість класичних методів аналізу. Тому використання інтегральних методик найбільш актуально при оцінці регіональних страхових ринків нашої країни.

До способів оцінки регіонального страхового ринку з точки зору соціології належать експертні оцінки, методи тестування та анкетування, способи інтерв'ювання, безпосереднього спостереження. Кожен із способів оцінки поряд із загальними цілями соціології страхування вирішує конкретні, специфічні завдання обстеження. Це передбачається програмою, що складається з ряду пунктів, у яких визначаються: респондент обстеження; питання обстеження; інструментарій обстеження; спосіб відбору (вибірки); спосіб оцінки даних та інші питання, що розширюють програму оцінки.

Експертні методи оцінки застосовуються при відсутності необхідної інформації, обмеженості в часі і коштах для вирішення питання на основі формалізованих методів. Вони так само застосовуються для кількісного виміру тих подій, для яких не існує інших способів виміру, наприклад при оцінці важливості цілей і переваги окремих напрямів розвитку ринку. Для розуміння специфіки розвитку страхування в ролі експертів виступають професійні страховики. Фахівці в галузі практичної страхової діяльності на підставі свого досвіду можуть сформулювати основні тенденції розвитку ринку і його окремих сегментів, відповісти на питання,

що стосуються споживчої поведінки на етапі збуту страхової продукції, потреб та інтересів.

Оцінні дослідження обов'язково включають експериментальні завдання в тому сенсі, що в процесі їх вирішення здійснюється перевірка гіпотез, висунутих до проведення дослідження і в його процесі. Оцінні дослідження завжди мають пошуковий характер. Це означає, що при діагностиці не тільки перевіряються гіпотези, сформульовані до дослідження, а й здійснюється пошук нових факторів і явищ. У цьому полягає одна з основних відмінностей економічної оцінки від традиційних соціологічних досліджень. Останні, як правило, орієнтовані на перевірку апріорно заданої системи гіпотез. Перед початком експертної оцінки необхідно з'ясувати, чи існує статистичний еквівалент або статистичний показник, який може служити індикатором ознаки, що вимірюється експертним шляхом.

Відмінність методів анкетування від експертних оцінок полягає в тому, що перші орієнтовані на масових респондентів різної компетентності і кваліфікації, в той час як експертні оцінки - на обмежене число фахівців - професіоналів. Об'єднує групи методів те, що в обох випадках для обробки зібраних даних використовуються одні й ті ж дані математичної статистики. При обробці матеріалів дослідження застосовні методи дисперсійного та кореляційного аналізу, а також непараметричні методи статистичних перевірок, включаючи критерій Пірсона, різні тести, ранги і коефіцієнти.

Інший клас методів оцінки регіональних страхових ринків представляють методи економіко-математичного моделювання. Можна виділити кілька груп економіко-математичних методів, що використовуються при проведенні оцінки регіональних страхових ринків.

Методи багатовимірної класифікації (в першу чергу факторний і кластерний аналізи), призначені розділяти сукупності об'єктів на групи в певному сенсі однорідні. Кожен з розглянутих об'єктів характеризується великою кількістю різних і стохастично пов'язаних ознак. Наприклад, визначення кількості укладених договорів страхування залежно від зміни факторів, що визначає цю кількість.

Регресійні і кореляційні методи використовуються для встановлення взаємозв'язків і форм

зв'язку між групами змінних, що описують ринкову діяльність.

Імітаційні методи застосовуються тоді, коли змінні, що впливають на зміну ринкової ситуації, не піддаються визначенню за допомогою аналітичних методів.

Методи статистичної теорії прийняття рішень (теорія ігор, теорія масового обслуговування, стохастичне програмування) використовуються для стохастичного опису реакції споживачів на зміну ринкової ситуації. Виділяються головні напрямки їх застосування: для статистичних випробувань гіпотез про структуру ринку і припущень про стан ринку, наприклад дослідження ступеня лояльності до страхової компанії, прогнозування ринкової частки та інше.

Детерміновані методи дослідження операцій застосовуються тоді, коли є багато взаємопов'язаних змінних і треба знайти оптимальне рішення. У зв'язку з недостатністю інформації для оцінки розвитку регіонального страхового ринку великого значення набувають методи прогнозування, які дозволяють отримати майбутню картину розвитку ринку і виявити основні його пріоритети.

Методи прогнозування можна розділити на дві групи – евристичні методи та економіко-математичні методи. Евристичні методи припускають, що підходи, які використовуються для формування прогнозу, не викладені в явній формі і невід'ємні від особи, що робить прогноз. При розробці прогнозу домінують інтуїція, колишній досвід, уява. При використанні економіко-математичних методів структура моделей встановлюється і перевіряється експериментально, в умовах, що допускають об'єктивне спостереження та вимірювання. Особливе місце в прогнозуванні займають статистичні методи. Методи математичної та прикладної статистики використовуються при плануванні будь-яких робіт з прогнозування, при обробці даних, отриманих як евристичними методами, так і при використанні власне економіко-математичних методів. З їх допомогою визначають чисельність груп експертів, громадян, яких опитують, оцінюють параметри теоретичних економіко-математичних моделей.

Зазначені методи доповнюють один одного і можуть бути використані спільно. На кон'юнктуру регіонального страхового ринку великий вплив мають зміни законодавчої бази України,

зміна кредитно-грошової політики держави, соціальної політики і в цілому рівень добробуту нації, тобто зовнішнього оточення ринку.

На рис. 1 представлена схема алгоритму оцінки регіонального страхового ринку.

Висновки

Страхова послуга – «вторинна послуга», попит на яку багато в чому залежить від стану «первинного ринку» товарів і послуг. Тому, використання більшості вищеперерахованих методів і методик в сучасному вигляді не застосовується для оцінки регіонального страхо-

вого ринку. Вони потребують коригування і трансформації з урахуванням змін інформаційної бази. Найбільш перспективними в практичному плані є інтегральні підходи, як найбільш результативні, а серед них – соціологічні методи і методи експертних оцінок, побудовані з використанням економіко-математичних методів на основі думок респондентів і фахівців-експертів.

У перспективі подальших досліджень в цьому напрямку є розробка системи оцінних показників-індикаторів рівня розвитку регіонального страхового ринку й виконання оцінки страхового ринку Дніпропетровської області.

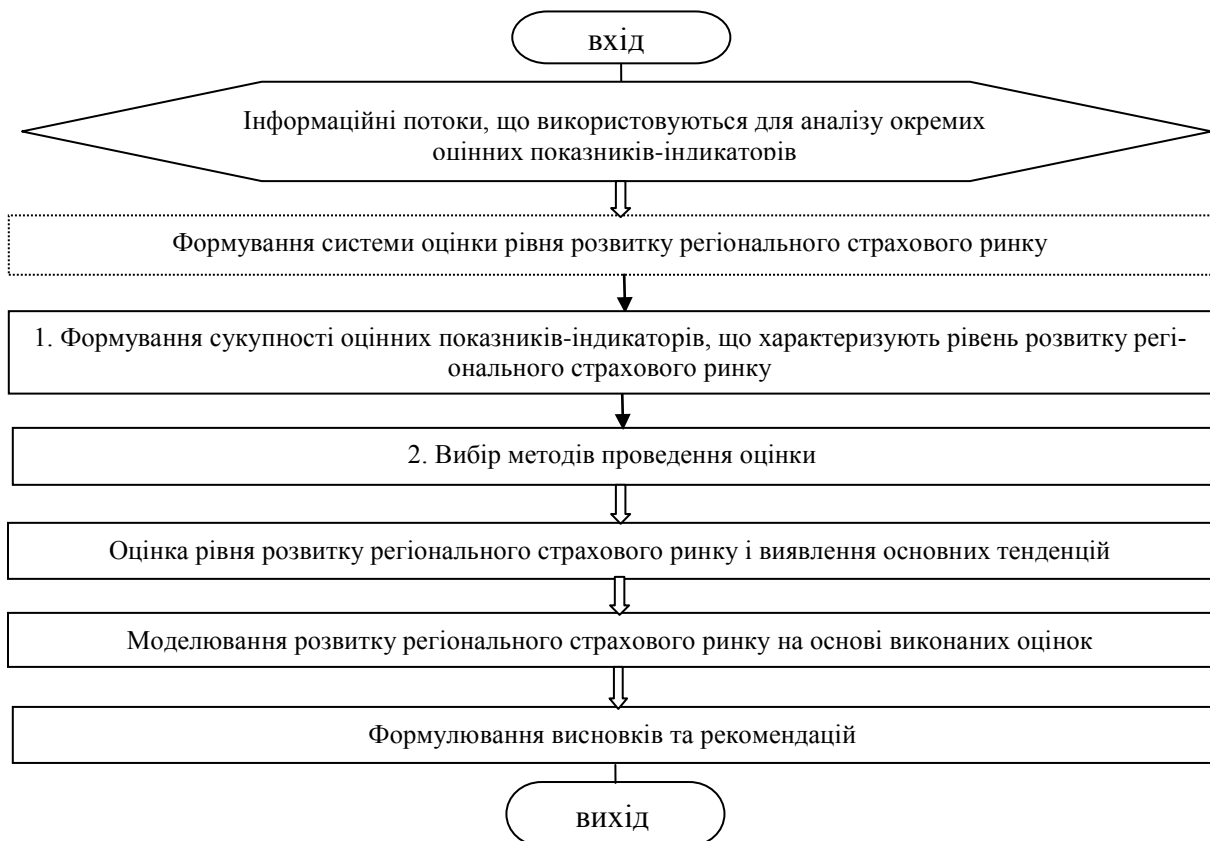

Рис. 1. Алгоритм оцінки рівня розвитку регіонального страхового ринку

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Акименко А. Развитие отечественного страхового рынка – шаг к укреплению национальной безопасности Украины / А. Акименко // Финансовые услуги. – 2009. – № 5-6. – С. 58-60.
2. Баранова В. Проблеми функціонування страхової системи України в умовах фінансової кризи / В. Баранова // Економіст. – 2009. – № 11. – С. 21–23.
3. Гребенщиков Э. С. Финансовый кризис в мире: последствия и уроки для страхового бизнеса, регуляторов и страхователей / Э. С. Гребенщиков // Финансы. – 2009. – № 3. – С. 53–58.
4. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. Офіційний сайт Державної комісії з

- регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/sk_III_kv__2013.pdf.
5. Козьменко О. В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку : монографія. / О. В. Козьменко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 350 с.
 6. Музика О. М. Стан та тенденції розвитку страхового ринку в Україні / О. М. Музика. // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. Розділ 4. Економіка, планування і управління галузі. – С. 246-255.
 7. Нові вектори розвитку страхового ринку України : монографія / Козьменко О.В., Козьменко С.М., Васильєва Т.А. та ін.; кер. авт. проекту д.е.н., проф. О.В. Козьменко. – Суми: Університетська книга, 2012. – 315 с.
 8. Офіційна інтернет-сторінка Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dfp.gov.ua>.
 9. Рейтинг страхових компаній України за 6 місяців 2013 року // Ежедневный журнал о страховании forINSURER.com. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/ratings/nonlife/13/6/10/>.
 10. Світовий страховий ринок: підсумки 2008 року // Страхова справа. – 2009. – № 3(35). – С. 46–58.
 11. Сіренко І. Аналіз розвитку страхового ринку та оцінка його перспектив / І. Сіренко // Страхова справа. – 2009. – № 3(35). – С. 23–25.
 12. Страховий ринок України: проблеми та перспективи розвитку / Клімович Т.А., Демченко Л.І., Цьома С.С. та ін. // Нові технології. – 2007. – № 17. – С. 67.

В. В. ЖЕЛЕЗНЯК^{1*}, И. Г. АБЕРНИХИНА²

^{1*}Каф. «Финансы и экономическая безопасность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровск, Украина

² Каф. «Финансы», Национальная металлургическая академия Украины, пр. Гагарина, 4, Днепропетровск, Украина

МЕТОДЫ И ПОДХОДЫ ОЦЕНКИ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО СТРАХОВОГО РЫНКА

Введение. Страховой рынок играет важную роль в формировании условий устойчивого функционирования экономики страны и, в частности, экономики отдельных ее регионов. Необходимо осуществлять оценку уровня этих изменений в целях своевременного реагирования и формирования направленной государственной страховой политики, а также векторов развития национального страхового рынка. **Цель.** Теоретическое исследование существующих методов оценки уровня развития регионального страхового рынка и разработка алгоритма проведения такой оценки. **Результаты и обсуждения.** Оценка уровня и тенденций развития регионального страхового рынка осуществляется различными методами, выбор которых зависит от конкретных задач исследования. Можно выделить три группы методов оценки уровня развития регионального страхового рынка: аналитические методы, методы социологии, методы экономико-математического моделирования. К аналитическим методам относится большинство традиционных методов регионального и воспроизводственного анализа. Указанные методы основаны на различных операциях со статистическими данными. Методы социологии используют средства оценки уровня развития регионального страхового рынка, основой которых является обобщение информации и оценок, предоставленных респондентами. Методы экономико-математического моделирования используются для прогнозирования оценочных показателей-индикаторов и определения тенденций развития регионального страхового рынка. Существенной проблемой при оценке уровня развития регионального страхового рынка является формирование совокупности оценочных показателей-индикаторов, которые его характеризуют. **Выводы.** Страховая услуга – «вторичная услуга», спрос на которую во многом зависит от состояния «первичного рынка» товаров и услуг. Поэтому использование большинства методов и методик требуют корректировки и трансформации с учетом изменений информационной базы, законодательной базы Украины, кредитно-денежной и социальной политики госу-

дарства, а также должны учитывать уровень благосостояния нации. Наиболее перспективными и результативными в практическом плане есть интегральные подходы, а среди них – социологические методы и методы экспертных оценок, построенные с использованием экономико-математических методов на основе мнений респондентов и специалистов-экспертов.

Ключевые слова: страхование, региональный страховой рынок, методы оценки регионального страхового рынка.

V. V. ZHELEZNYAK^{1*}, I. G. ABERNIKHINA²

^{1*} Dep. «Finance», National metallurgical academy of Ukraine, Gagarina avenue, 4, Dnipropetrovsk, Ukraine

² Dep. «Finance and Economic Security», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazarian St., 2, Dnepropetrovsk, Ukraine

METHODS AND APPROACHES OF THE REGIONAL INSURANCE MARKET ASSESSMENT

Introduction: The insurance market plays an important role in shaping the conditions for sustainable functioning of the economy in general and the economy of its individual regions. There is a need to assess the level of the insurance market changes in order to respond timely and form the directions of the state insurance policy as well as the vectors of the national insurance market development. **Objective:** to provide a theoretical study of existing methods for estimation of the regional insurance market development and to develop an algorithm for such an assessment. **Results and Discussion:** assessment of the level and trends of the regional insurance market is carried out by various methods, the choice of which depends on the specific objectives of the study. Methods used for the analysis and estimation of the market performance can be divided into three groups to assess the level of the regional insurance market development: analytical methods, methods of sociology, economic and mathematical modeling methods. Analytic methods include most traditional methods of regional and reproduction analysis. These methods are based on different operations with statistic data. Methods of sociology use tools of assessment of the regional insurance market development level on a base of the generalization of information and rating provided by the respondents. Methods of economic and mathematical modeling are used to predict the performance indicators and to determine the trends of the regional insurance market. Significant problem in assessing the level of the regional insurance market development is the formation of the set of performance indicators, which characterize it. **Conclusions:** Insurance service is "secondary service", and the demand for it largely depends on the state of "primary market" of goods and services. Therefore, the use of most of the methods and techniques require adjustment and transformation according to the knowledge base changes, changes in the legislative system of Ukraine, changes in monetary policy, social policy, and should also take into account the welfare of the nation. The most promising in practical terms are the integral approaches as the most productive ones, and among them - sociological methods and techniques of expert assessments based on economic and mathematical methods used the views of respondents and experts.

Keywords: insurance, regional insurance market, methods of the regional insurance market assessment.

Надійшла до редколегії 15.12.2013.

Рекомендована до друку к.е.н., доц. Пікуліною Н. Ю. 16.12.2013.